

# PULLITZ

## A SAJTÓKIRÁLY

### C S I L L A G   A N D R Á S

Amikor Pulitzer 1865 októberében megérkezett a Mississippi partjára, arra sem volt pénze, hogy átkeljen a folyón St. Louisba. A komp az ifjút munka fejében vitte át a túlsó partra: több fordulón keresztül a kazán fűtését kellett vállalnia. Ami ezután következett, életének egy új, megpróbáltatásokkal terhes, igen nehéz szakasza volt, de végső soron a boldoguláshoz vezetett. A többi nincstelen bevándorlóhoz hasonlóan a legkülönfélébb munkákból kellett megélnie: volt öszvérápoló, hajómunkás, rakodó; dolgozott építkezésen, bérkocsit hajtott, majd pincér lett.

Magyar származását soha nem tagadta, bár nem is igen hangoztatta. Mivel emlékiratot nem írt, családi hátterének részletei hiányosan vagy tévesen szerepelnek a róla eddig főleg Amerikában kiadott életrajzi művekben. Talán az egyetlen adat, amelyben minden hazai és külföldi publikáció megegyezik: születésének időpontja. Minden más, származásáról közölt adat ellentmondó a rendelkezésre álló forrásművek sűrűjében. Magyarországi levéltári kutatások eredményeképpen azonban napjainkra egyre világosabban rajzolódik ki előtünk családjának hiteltelen története.

Pulitzer József származásának megítélésében alapvető kérdés szüleinek nemzetisége és vallása. Még a róla szóló legjelentősebb monográfiák és életrajzi írások is tényként fogadják el azt az Amerikában elterjedt nézetet, miszerint apja „magyar zsidó”, anyja pedig „osztráknémet katolikus” lett volna. Az igazság ezzel szemben az, hogy mindkét szülője magyarországi születésű és zsidó vallású volt. Apai ágon a család igen elterjedt volt a XVIII–XIX. századi Magyarországon, ősök családfája sokfelé ágazott el. A XVIII. század elején Dél-Morvaor-

Ha a régebben kivándorolt magyarok közül a legkiemelkedőbekről esik szó, az Egyesült Államokban gyakran kezdik a felsorolást Joseph Pulitzer nevével. Nem azért, mert nincstelen katonából az államok egyik legnagyobb sajtóvállalatának multimilliomos elnökévé küzdötte föl magát, hanem mert alapított egy díjat, mellyel mindmáig évente a legjelentősebb újságírói, irodalmi és zenei teljesítményeket tüntetik ki az Egyesült Államokban.

szágból érkeztek hazánkba. Nevük egy ottani falu — Pullitz, illetve a nemzeti nyelven Pulice — elnevezéséből ered. Történelmi tény, hogy abban a században számos morvaországi zsidó érkezett Magyarországra előbb kereskedni, majd végleg letelepedni. Beáramlásuk — első sorban gazdasági okok következtében — a század második felében felgyorsult. Az országon belüli elhelyezkedésüket részint a helyi tilalmak, részint a rájuk háruló gazdasági tevékenységek — áruszállítás, haszonbérlet, hálalás, falusi kiskereskedés, pénzkölcsönzés stb. — határozták meg. Kereskedelmi tevékenységükkel jelentősen hozzájárultak a török hódoltság alól nemrég felszabadult vidékek gazdasági talpraállításához.

### ÉS JÖTT A TUDÓBAJ

Magyarországon a XVIII. században — amint azt az országos és helyi zsidóösszeírások tanúsítják — több helységben találhatunk ott élő Pu-

litzereket, illetve Politzereket azon útvonalak mentén, melyeket a morva zsidók betelepülésük során követtek. Az Alföld déli részén a kitűnő gabonatermesztési lehetőségek folytán megélenkülő terménykereskedelem hamarosan sok zsidó bevándorló érdeklődését keltette föl. A feljegyzések szerint legkorábban Nagyváradon telepedtek meg Pulitzerek hazánkban; Ábrahám, Pulitzer Áron fia, már 1722-ben szerepel az ottani dokumentumokban. A család számos tagja élt itt a század folyamán, s közülük az egyik, Moyses, még 1736-ban is fizette az adót morvaországi örökös urának.

Makón, az egykori Csanád vármegye székhelyén, Pulitzer Józsefnek, apjának és nagyapjának szülővárosában, a XVIII. század közepe táján, Mária Terézia uralkodása alatt telepedtek le az első zsidók. A gyér népességű, de jó mezőgazdasági adottságokkal, termékeny földdel rendelkező dél-alföldi vidéken Stanislawich püspök szívesen látta a zsidó kereskedőket családjaikkal együtt. Az új telepéseket kezdetben adókedvezményben részesítette, így a piacközponttá váló püspöki mezővárosban néhány évtized alatt jelentős lélekszámú zsidó közösség jött létre. 1828-ban már csupán Pulitzerekből hat család élt itt, a környéket nem is számítva. (Itt jegyezzük meg, hogy a család más ágaival ellentétben, akik Politzerek voltak, a makóiakat Pulitzernek hívták, esetenként czvel írva nevüket.)

Baruch-Simon, az első Pulitzer Makón az 1773-as összeírásban nyersbőrkereskedőként szerepel. Az ő leszármazottja volt Mihály, József nagyapja, aki 1780 körül született. A csongrádi Schwab Rozáliát vette

**Pulitzer 1883-ban, nem sokkal azelőtt, hogy St. Louisból New Yorkba költözött**

# MZER,



nőül, és igen hosszú, tevékeny élete során terménykereskedéssel foglalkozott. A városban nagy tekintélynek örvendett; háza, üzlete a Piac téren állt. Sikeres üzletember, a zsidó közösség vezetőségi tagja volt. Helyben felvásárolt terményekkel — főleg gabonával, gyapjúval és dohánnal — rendszeresen részt vett a pesti országos vásárokon. Makón fűszerboltja volt. **Fia, Fülöp** — József apja — ugyancsak ott született 1811-ben. Kezdetben atyjának társa volt a kereskedésben, de a negyvenes évek elejétől önállósult. Másfél évtized alatt a város legrangosabb termény-nagykereskedőjévé vált; kiterjedt üzleti kapcsolatokkal rendelkezett szerze az osztrák birodalomban. Sokat utazott, s ilyenkor a város előljáróságától mindig a legjobb ajánlóleveleket kapta. Telekkönyvi bejegyzés tanúsítja, hogy 1843-tól háza **előkelő helyen**, a megyeházával szemben állt. Itt született 1847. április 10-én József, akinek nyolc testvére közül csak Lajos, Albert és Anna maradt életben; a többiek kisgyermekkorukban megbetegedtek és meghaltak. József **anyja**, Berger Elize, szintén kereskedőcsalád leányaként, 1823-ban született Pesten. Korabeli útiokmányok tanúsága szerint „magas, sötét hajú, kerek arcú, kék szemű” asszony volt; az ő édesapja, Berger Lázár nevével először az egyik, 1811-ből származó pesti zsidóösszeírásban találkozhatunk. **Pulitzer Fülöp** az 1848-as szabadságharc alatt a délvidéki csapatok katonai élelmezője volt. Két testvérbátyja a nemzetországban teljesített szolgálatot. A család jómódban élt. A szabadságharc bukása sem okozott törést életükben, mert az apa folytatta katonai élelmezői tevékenységét — igaz, hogy most már a császári sereg számára. A gyermekekhez házitánító járt; a legidősebb fiút, Lajost pedig később Bécsbe küldték gazdasági iskolába. Fordulat akkor következett be életükben, amikor 1855 tavaszán Pestre költöztek. A jobb kereskedési lehetőség mellett erre ösztönözték Pulitzer Fülöpöt családi kapcsolatai is.

József ekkor nyolcesztendő volt. Pesten az Új vásártér (ma Engels tér) közelében a következő évben megnyitották nagykereskedésüket, és már az első időkben jelentős forgalmat bonyolítottak le. Az üzletben társnak, illetve utódnak szánt fiú, Lajos ekkor hirtelen elhunyt. A család jól élt, a terménykereskedés virágzott. A céget törvényesen is bejegyezték. József a Hampl-féle kereskedelmi magániskolában folytatta tanulmányait. A baj akkor kezdődött, amikor a családfő súlyosan megbetegedett, és az orvosi költségek miatt az üzlet gyors hanyatlásnak indult. Az apa a tuberkulózisból többé nem gyógyult föl; 1858-ban, negyvenhét éves korában meghalt. Végrendeletében vagyonát — amelyből alig maradt valami — feleségére, kiskorú gyermekeinek gyámjára hagyta. József ekkor alig

múlt tizenegy esztendő, testvérei pedig még nála is kisebbek voltak. Az árván maradt családra szomorú idők köszöntöttek. Az özvegy ingóságait az adó fejében lefoglalták. Valószínűleg nyomorogtak, de az üzletet nem kellett teljesen felszámolni: egy kis lisztesbolt maradt belőle.

Pulitzerné ezután újra férjhez ment. József, kinek 1860-ban Anna nevű húga is meghalt, elhatározta, hogy önállósítja magát. Apjának, testvéreinek halála, anyja második házassága mind erre ösztönözte. A katonai pálya iránt vonzódott. Jelentkezett is az osztrák császári hadseregbe, de ott fiatal kora, rossz látása és gyenge fizikuma miatt alkalmatlannak minősítették. A francia idegenlégióhoz, majd az angol gyarmati hadseregnél tett próbálkozásai sem jártak több sikerrel. Hamburgba került, ahol ekkor az északi és déli amerikai államok között dúló polgárháború északi ügynökei toboroztak önkénteseket. Ők szinte bárkit hajlandók voltak felvenni, így az erőnek erejével harcolni akaró Pulitzer is. Tehetségéhez méltónak vélt célját elérve, egy kivándorlókkal megrakott hajón, üres zsebbel indult el 1864 nyarán, tizenhét évesen az Újvilág felé. Kivándorlásával — mely anyja akarata ellenére, de végső soron az ő tehermentesítésére történt — új fejezet kezdődött életében. Pár év múlva öccse, Albert is követte Amerikába. (A makói szülőházat annak új tulajdonosa a múlt század végén postahivatalnak építtette át. Később az egyemeletes épület ismét lakóház lett, s a mai Dózsa György utca elején áll.)

Pulitzer tengerentúrra távozása a magyar kivándorlási mozgalom kezdeti szakaszára esett. Szemben a szabadságharc bukását közvetlenül követő évek politikai emigrációjával, a hatvanas évektől az inség, a rossz megélhetési körülmények lettek a kivándorlásra ösztönző legfontosabb tényezők. Pulitzer érkezése előtt — elsősorban a Kossuth-emigráció tagjai közül — már több százan találtak menedéket az Egyesült Államok földjén, s vettek részt a polgárháborúban.

## EGY CSALÁS KRÓNIKÁJA

Röviddel azután, hogy hajója Bostonban kikötött, Pulitzer 1864 őszén az I. New York-i lovasszerepbe sorozták be. A polgárháború utolsó esztendejében érkező ifjú életének erről a szakaszáról keveset tudunk. Alakulata főleg németekből állt. Egyes források szerint ősszel részt vett a Shenandoah-völgyi hadműveletekben, melyeknek célja a déli szövetség erőinek visszaszorítása volt. Nem sokkal a háború győzelmes befejezése előtt azonban Pulitzer már egyetlen jelentős csatában sem harcolhatott. Míg ugyanis ezredének nagyobbik fele Sheridan tábornok-

**Pulitzerné portréját többen megfestették, így Munkácsy Mihály is, aki először 1886-ban volt a házaspár vendége Amerikában (a képás 1891-ben készült)**

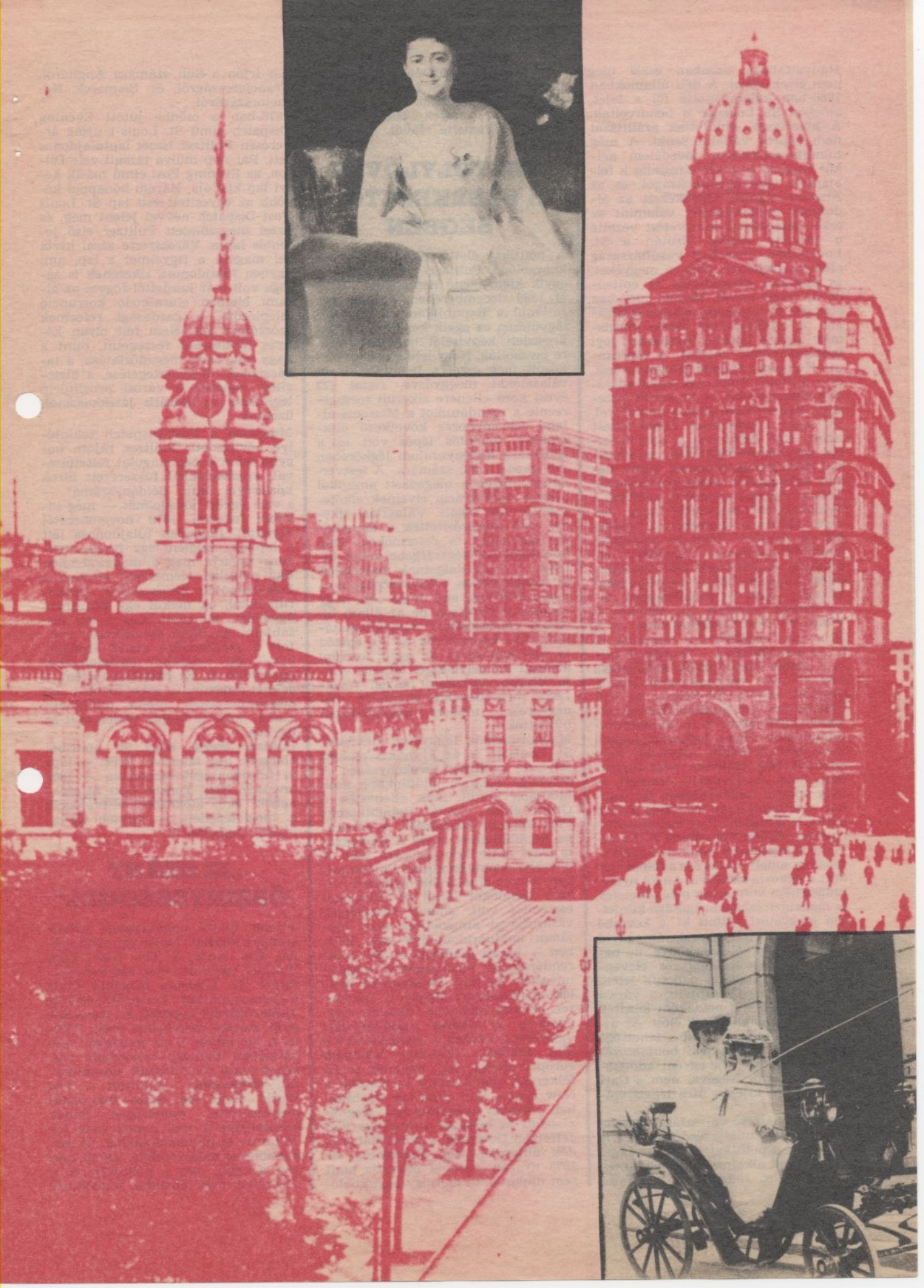
kal a következő év márciusában közvetlenül Lee ellen vonult, addig őt társaival együtt Virginia más részeire vezényelték. Keserű polgárháború élményeinek egyike volt az az epizód, amikor dühében megütött egy vele embertelenül bánó tisztelytettest. Feljegyezték, hogy a haditörvényszék súlyos ítéletétől csupán egy bizonyos Ramsay kapitány jóindulatú beavatkozása mentette meg, akivel Pulitzer korábban rendszeresen sakkozott. Kilenchónapi szolgálat keserű tapasztalataival — melyek a továbbiakban végleg letéřitették a katonai pályáról —, és az obszitéssal a zsebében bocsátották el 1865 júliusában, a háború végén.

New York ekkor tele volt leszerelt, munkát kereső katonákkal, ami különösen megnehezítette a megélhetést azok számára, akik semmilyen szakképzettséggel nem rendelkeztek. A Frankfort Street és a Park Row találkozásánál álló French's Hotel környékéről is eltanácsolták a gyakorta ott tartózkodó és munkálatokra várakozó Pulitzer. Az „előkelő” intézmény hírnevét féltő emberek nem sejtették, hogy a fiatalember pár év múltán pontosan ezen a helyen fogja lapjainak székházául a város legragyogóbb palotáját emeltetni. Rövid kísérlet után, amikor a szegénység és a nélkülözés arra kényszerítette, hogy New Bedfordban elszegődjék egy bálnavádászhajóra, elhatározta, hogy St. Louisba, az amerikai németek „fővárosába” utazik szerencsét próbálni. Gyenge angol nyelvismeretével New Yorkban sehogyan sem boldogult; a németet viszont jól beszélt, s hadseregbeli kapcsolatait, tapasztalatait révén joggal remélhette, hogy a St. Louis-i németek között könnyebben talál megélhetést.

S valóban, több hónapi küszködés után itt végre Pulitzer is kedvező — illetve annak tűnő — ajánlatot kapott: egy vállalkozó jó munkalehetőséget kínált számára egy louisianai cukorültetvényen. A hajó legénysége azonban fortélyosan megszabadult utasaitól, akik visszagyalogoltak St. Louisba. Pulitzer a rászédettek nevében a család körülményeiről szóló írását beküldte egy helyi német nyelvű napilap, a Westliche Post szerkesztőségébe, ahol azt meg is jelentették. A lapnál Pulitzeret megkedvelték, s lehetővé tették számára, hogy szatirikus hangvételű cikkeit időnként közlétegye. Így kezdődött újságírói pályafutása.

**A World székháza mellett eltörpült a New York-i városháza is (kép 1900-ból)**

**Két Pulitzer-lány: Edith és Constance a kor legdivatosabb járművén**



Hányattatásai azonban ezzel még nem értek véget. A déli államokban 1866-ban kolera ütötte föl a fejét, amelyet St. Louisba is behurcoltak. A kolerában elhullottak szállítását nem akarta vállalni senki. A még mindig rendszeres jövedelem nélkül tengődő Pulitzer elfogadta a felajánlott temetőgondnokságot, és az Arsenal-szigeten segédkezett az áldozatok elföldelésénél, valamint az ezzel kapcsolatos könyvelést vezette a járvány végéig. Ezután a St. Louis—San Francisco vasúttársaság alkalmazottjaként járta a megyéket, és próbálta elfogadtatni az építendő új vonal tervét. Míután 1867-ben elnyerte az amerikai állampolgárságot, a szerkesztőség révén megismert ügyvéd barátai biztatására jogi tanulmányokba kezdett. A Mercantile Könyvtár állandó látogatója lett, és — állítólag ismét csak sakk tudásának köszönhetően — itt került közelebbi kapcsolatba azzal a személlyel, aki egész karrierjének döntő lökést adott: Carl Schurzcal, a Lincoln-ezred egykori szervezőjével, az amerikai demokrácia híveinek egyik német származású vezérével. Schurz Pulitzer szemében nemcsak a demokráciát testesítette meg, hanem mindazon sikereket is, melyeket egy külföldi ebben az országban önerőből („self-made manként”) elérhetett. A pártfogó, akit szolgálataiért Lincoln előbb spanyolországi követévé, majd a polgárháború tábornokává nevezett ki, 1867-től a Westliche Postot szerkesztette, és a Deutsche Gesellschaftot igazgatta. E St. Louis-i társaság — amelynek célja a német bevándorlók segélyezése volt — nem főfoglalkozású titkári posztját kínálta föl Schurz az ifjú Pulitzernek, aki ezáltal szerény jövedelemhez jutott, és folytathatta tanulmányait. Noha 1868-ban jogász képesítést szerzett, ügyfelei nem akadtak. Már csaknem négy esztendeje, hogy az Újvilágba érkezett, és még mindig szegénységben élt, amikor váratlanul nagy lehetőség nyílt előtte: a Westliche Post megüresedett riporteri állását foglathatta el. Határtalan lelkesedéssel látott új foglalkozásához, amely végtére is a fölemelkedést meghozta számára. Angol nyelvtudása nem volt ugyan még tökéletes, és magabiztossága, buzgósága kezdetben megvetést váltott ki a kevésbé szorgalmas újságírókból, ám rövid időn belül, mivel küszködve, de páratlanul tájékozottsággal és eleven-séggel megírt cikkei naponta jelentek meg a lap hasábjain, a városi szerkesztők máris példaként kezdték emlegetni munkatársaik előtt. Az újságírói pályához való tehetsége azonban talán sohasem bontakozott volna ki igazán, ha egyéni adottságaival, rátermettségével nem a Carl Schurz által kijelölt útra lépett volna.

Schurz szenátorrá választása Missouri államban Pulitzer érdeklődését is felkeltette a politikai élet iránt. Lap-tudósítóként alkalma nyílt betekinteni a főváros, Jefferson City állami

törvényhozó testületének munkájába. Itt volt először tanúja a bűnös kompromisszumoknak és megvesztegetéseknek, melyek ellen később gyakran fölemelte szavát.

## PISZTOLYLÖVÉS A SZERKESZTŐ- SÉGBEN

A politikai életbe mindinkább bekapcsolódó Pulitzer pályafutásának egyik kiemelkedő napja következett el 1869 decemberében, amikor váratlanul a Republikánus Párt jelölgyűlésén az egyik kerületben megüresedett képviselői hely betöltésére javasolták. Nagy lelkesedéssel birkózott meg ezzel a feladattal is: a választókat meggyőzve, fiatal (22 éves) kora ellenére sikerült megszereznie a mandátumot a Missouri állami törvényhozás következő ülészakára. Jelentős lépés volt ez a Habsburg önkényuralom légkörében nevelkedett ifjú számára. A testvérháború tüzeiben megedzett amerikai polgári demokrácia elveinek elkötelezettje vált belőle. Választási sikerei csak megerősítették a társadalmi igazságért, a reformokért való küzdelem szükségességébe vetett hitében, a világ dolgainak materialista szemléletében. Képviselősege kezdetén, 1870-ben első dolga volt, hogy javaslatot nyújtson be az állam bírósági rendszerének megváltoztatására. Ide kapcsolódik az az epizód is, melynek során az egyik korrupt közéleti személyiséggel támadt vitája közben nyilvános helyen revolverrel megsebesítette ellenfelét. „Fenegyereki” tetteért pénzbírsággal büntették.

Mandátumának lejártával visszatért St. Louisba, és az újságírással melletti folytatta politikai tevékenységét. A hetvenes években mindinkább azok táborába került, akik elleneztek a Grant elnök vezette Republikánus Párt korrupt politikáját: a Liberális Republikánus, majd a Demokrata Párt aktív támogatójává vált. A liberális republikánusok Cincinnati-ban tartott elnökelőjelölő gyűlésén titkári teendőket látott el. Huszonöt esztendő volt, amikor részvények vásárlásával átmenetileg saját lapjának társtulajdonosává vált. Közben — barátai ajánlásra — St. Louis rendőrfőnöki bizottságának tagjává nevezték ki, ami jövedelmező mellékfoglalkozásnak bizonyult. Rövidesen jelentős haszonnal töludott részvényein, és sikeres újságvásárlási ügyletekbe kezdett a rendelkezésére álló tőkéből. 1873-ban hosszabb európai utazást tett, melynek során fölkereste szülőhazáját is. Később a New York-i Sun című lap washingtoni politikai tudósítója lett. Megházasodott (a felesége unokahúga volt Jefferson Davisnek, a polgárháborús déli államszövetség elnökének), de 1878 nyarán, európai nászútja alatt sem mulasztotta el, hogy beszámoló-

kat írjon a Sun számára Angliáról, Franciaországról és Bismarck Németországról.

1878-ban a csődbe jutott Evening Dispatch című St. Louis-i újság árverésén Pulitzer ismét laptulajdonos lett. Pár nap múlva társult vele Dillon, az Evening Post című másik helyi lap kiadója. Három hónappal később az egyesített esti lap St. Louis Post-Dispatch névvel jelent meg, és ezzel megszületett Pulitzer első jelentős lapja. Városszerte azzal hívta fel magára a figyelmet a lap, ami egyben tulajdonosa sikerének is záloga volt már kezdetől fogva: az állami életben eluralkodó korrupció leleplezője, a gazdasági reformok szószólója lett. Nem félt olyan kényes kérdéseket feszegetni, mint a nagy vagyonok megadóztatása, a tanácsnokok megvesztegetése, a biztosítók csalásai, a városi prostitúció terjedése, az illegális játékkaszinók üzemelése.

Miközben a Post-Dispatch tekintélye növekedett, Pulitzer rájött, hogyan lehet a néphangulat felszításával, szenzációkkal fűszerezett hírek közlésével lapja példányszámát — s vele együtt jövedelmét — még inkább fokozni. 1879 novemberétől egyedüli, független tulajdonosa lett a lapnak, mígnem egy furcsa incidens zavarta meg a diadalmenetet. Egy politikai természetű vitában a Post-Dispatch szerkesztője, Cockerill okkal, ok nélkül egy közismert ügyvédet támadott meg a lap hasábjain. Az illető személyesen rontott a szerkesztőre annak irodájában, aki viszont önvédelemből agyonlőtte őt. Ez 1882-ben történt, s az eset átmenetileg sokat ártott a lap népszerűségének, illetve tulajdonosának, noha az utóbbi vértlen volt az ügyben.

Pulitzer érezte, hogy St. Louisból bölcsebb lesz távoznia. Ezért — lapja tulajdonjogát megtartva — 1883 tavaszán New Yorkba tette át székhelyét, ahol időközben testvéröccse is megtelepedett, és szintén újságírással foglalkozott.

## „ELSZÁNT ŐSZINTESÉGGEL”

Joseph újabb nagyszabású vállalkozásba kezdett. Ismét egy csőd szélén álló lapot, a The New York Worldöt vásárolta meg 346 ezer dollárért. St. Louisból magához hívta a „kompromittált” Cockerillt, és friss újságírógárdát képezett ki. Karrierje ettől kezdve meredeken ívelt fölfelé. A lap május 11-én megjelent első számában Pulitzer beköszöntő cikkének sorai jól tükrözik elhatározását, törekvéseit: „Alulírott a The World című lap teljes tulajdonát megvásárolta, minélfogva annak szerkesztése a mai naptól meg fog változni: új munkatársakkal, új eszközökkel és módszerekkel együtt más lesz a célja, más a politikája és a vezérelve; más témákkal foglalkozik

majd, más fogja érdekelni; másokkal fog rokonszenvezni, eltérő lesz a meggyőződése; más lesz a lap feje és a szíve... Ebben a nagy és növekvő városban van létjogosultsága egy olyan újságnak, amely nem csupán olcsó, hanem színvonalas is, nemcsak színvonalas, hanem terjedelmes is, nemcsak terjedelmes, hanem valóban demokrata is, melyet a nép ügyének, nem pedig a pénzarisztokráciának szánunk, s amely az Újvilágénál előbbrevalónak tartja az Újvilág híreit; amely föltár minden csalást és gyalázatot, küzd a közélet hibái és visszaélései ellen, s elszánt őszinteséggel harcol a népért. Ennek érdekében és kizárólag ebből a célból hívom fel az új Worldre az értelmes közönség figyelmét. J. Pulitzer."

A lap példányszáma már az első négy hónap után megduplázódott, s a konkurrencia egyre irigyebben lesté minden megnyilatkozását. Négy év múlva, a lap esti kiadásának (Evening World) létrehozása évében a két újság együttes példányszáma messze felülmúlta bármely más New York-i lapét, ami természetesen jelentős profithoz juttatta a tulajdonost. Pulitzer a növekvő vagyont és hírnevet eredményező sikerét — St. Louis-i éveivel hasonlóan — reformokért küzdő, harcos magatartásának köszönhette. A közérdekkel szemben sohasem támogatta a magánérdeket. Kezdetől fogva olyanok mutatkoztak, aki mindenekelőtt a dolgozó osztályok érdekeit védi, jóllehet a példányszám, a terjesztés növelését legalább ilyen fontosnak tekintette. Az aktív politikai tevékenységgel sem hagyott föl: New York állam kilencedik választókeretének küldöttként bejutott a kongresszus képviselőházába. 1885 decemberétől a következő év áprilisáig — lemondásáig — az Egyesült Államok kongresszusában az első magyarországi születésű képviselőként foglalhatott helyet. Ebben a minőségében két kongresszusi bizottságnak is tagja volt: a kereskedelminek, valamint a köztisztviselői reform ügyeivel foglalkozónak. Képviselősége idején egyebek között törvényjavaslatot nyújtott be New York tengeri kikötőjének korszerűsítésére a kereskedelmi hajóforgalom növekedésének elősegítése végett. Szorgalmazta a mindinkább teret hódító telefonszolgálatok tisztességtelen eszközökkel folytatott peres ügyeinek kivizsgálását. Sikraszállt az állami hivatalnok-apparátus kinevezésére és működésére vonatkozó törvény módosításáért is.

Ezekben az években a The World „országos intézménnyé”, a társadalmi reformokért vívott küzdelem fontos eszközévé vált az Egyesült Államokban. E küzdelemben Pulitzer egyik legfőbb fegyvere a tökéletesre csiszolt vezércikk volt. Ezekben indította félelmetes erejű támadásait független álláspontonról a monopóliumok hatalmának korlátozása, a radikális köztisztviselői reform érde-

kében. Új vonása volt, hogy a vezércikkekbe foglalt szerkesztői támadásokat aktuális, leleplező hírekkel, terjedelmes, riportjellegű tudósításokkal támasztotta alá. Így lehetett az állami életben tapasztalt visszaélések elfojtásának, a szegényeknek, a kizsákmányolt, gyámoltalan bevándorló tömegeknek, valamint a munkások szervezkedési jogának elismert szószólójává. Azon túl, hogy a társadalmi változásokra gyorsan, mindig szakavatottan tudott reagálni, lapjaiban számos más, új módszert hozott meg, melyeket később a többi újság is átvett. Tőle származik a szuggesztív, színes karikatúrák, rajzos képsorok gyakori használata és elterjesztése. Bevezette a sportoldalt, továbbá sokat tett azért, hogy a nőket is rendszeresen újságolvasóvá nevelje. Újságírói módszereit a tömegigényekhez igazította. „Az amerikai nép olyasvalamit akar, ami tömör, erőt sugárzó, kifejező, megdöbbentő; olyasmit, ami leköti a figyelmét, kiváltja rokonszenvét vagy éppenséggel felháborodását, megindítja fantáziáját, meggyőző erővel hat rá, és felébreszti lelkiismeretét...” — vallotta.

## „ÉLJEN MUNKÁCSY MIHÁLY”

A The World számos jótékonyági és közérdekű akcióban vett részt. Az egyik ilyen a New York, sőt ma már az Egyesült Államok jelképének számító Szabadság-szobor felállításához kapcsolódott. A francia nép által ajándékozott szobor felállítása közel sem ment olyan egyszerűen, mint gondolnánk. A hatóságok sehogyan sem tudtak elegendő pénzt előteremteni a monumentális nőalak arányaihoz méltó talapzat megépítéséhez. Amikor Pulitzer tudomást szerzett arról, hogy miért késlekedik a szobor felállítása, lapjaiban összefogásra szólította fel honfitársait. A The World vezércikkében 1885. március 16-án így buzdított közadakozásra: „Helyrehozhatatlan szegény volna New York városára és az amerikai köztársaságra nézve, hogy Franciaország elküldi nekünk pompás ajándékát, mi pedig még egy talapzatot sem tudunk biztosítani számára... Adjanak, még ha keveset is! Küldjék el nekünk adományokat! Mi összegyűjtjük, és gondoskodunk róla, hogy a célnak megfelelően használják fel. Minden adományozó nevét közzéteszük, bármily keveset ad is.” Felhívására pár hónap alatt százegyszer dollár gyűlt össze. A szobor megérkezésekor a gránitból és betonból készült hatalmas talapzat is a helyén állt már: benne felvonó, kilátó is helyet kapott. A várva várt műalkotás ily módon 93 méter magasságba emelkedhetett. Az emlékmű avatására 1886. októberben került sor ünnepélyes külsőségek között, s Grover Cleveland köztársasági elnök vette át hivatalosan.

Alkotója, Frédéric Auguste Bartholdi francia szobrász szintén jelen volt, s később Pulitzer társaságában látogatott el a Niagara vízeséshez. A talapzat kis múzeumban ma tábla hirdeti: „Bevándorlók, akik az alkotó gondolatok végtelen gazdagságának megteremtésében közreműködtek.” E táblán, azok között, akiket Amerikában a legmagasabbra értékelnek, szerepel Pulitzer neve is... Ez az akció tovább növelte a már ekkor is országos híru lapkiadó-politikus tekintélyét. Egy másik jellemző epizód Munkácsy Mihály amerikai látogatásához fűződik. A művész egyik legismertebb alkotását, a Krisztus Pilátus előtt című képét vitte el bemutató körútra. Abban a lelkes és ünnepélyes fogadtatásban, amelyben részesült, nem csekély szerepe volt Pulitzernek is. A The World 1886. november 18-án így írt: „Ha napjaink nagyobb művészei közül megadatik néhánynak, hogy munkájuk maradandósága révén korszakok, évszázadok múltján az idő a mai értelemben vett klasszikus jelzővel ruházza fel nevüket, Munkácsy Mihály magyar festő igen előkelő helyet fog elfoglalni a XIX. század halhatatlanjai között, és ezt mesterműve, a Krisztus Pilátus előtt biztosítja majd számára...” Még aznap este a Metropolitan operaház egyik páholyában a The World tulajdonosa és felesége látta vendégül Munkácsyt, akit amerikai utazása további megrendelések szerzésével kecsegtetett. Mindenütt a társadalmi élet előkelőségei fogadták a magyar művészt. A New York-i magyarok is kitettek magukért: november 22-én, a Munkácsy tiszteletére rendezett diszvacsorán maga Pulitzer mondott köszöntőt. Másnap a The World hosszú tudósításban számolt be a fényesen sikerült bankettéről, addig szokatlan, magyar nyelvű címmel: „Éljen Munkácsy Mihály.” A művész neve közszájon forgott, a többi lap is magasztalóan írt róla, egymást érték a személyének szóló meghívások. Karácsony előtt Pulitzer vendégül látta otthonában is, és előkelő vendégsereget hívott meg tiszteletére. Elutazása előtt a művész megrendelést kapott Pulitzer né portréjának megfestésére.

Pulitzer a szabadversenyves kapitalizmusból az imperializmus korába lépő Egyesült Államok jellegzetes történelmi személyisége lett. Elnököt tudott hatalomra segíteni vagy székeben megintatni. Igaz, a kilencvenes években — a gátlástalan vetélytársával, William Randolph Hearsttel vívott könyörtelen konkurrenciaharcban — átmenetileg maga is az amerikai szenzációéhség kiszolgálására kényszerült. Az olcsó tömegsajtó, az úgynevezett sárja sajtó módszereinek tökélyre emelésével az alantas emberi ösztönökre való ráhatástól sem riadt vissza céljai érdekében. A nagy versengés idején az események háttérének mértéktelen felnagyításával, koholt hírekkel kellett hangulatot a kubai spanyol ura-

